

УДК 904:393.95 (477.83)“04/06”

**ПОПЕРЕДНІ РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ КУЛЬТОВОГО МІСЦЯ
СЛОВ'ЯНСЬКОГО ЧАСУ НА ТЕРИТОРІЇ ПЛІСНЕСЬКОГО
АРХЕОЛОГІЧНОГО КОМПЛЕКСУ В 2009 Р.**

М. А. Филипчук

*Львівський національний університет імені Івана Франка
вул. Університетська, 1, м. Львів, 79000, e-mail: archeofilip@ukr.net*

Висвітлено основні результати дослідження культового місця в ур. “Оленин Парк” – складової Пліснеського археологічного комплексу. Об'єкти та рухомий матеріал подано в з позиції мікростратиграфічних спостережень. Особливу увагу звернуто на місцезнаходження залишків оборонних і культових споруд, а також на характерні риси знахідок в контексті структури пам'ятки як протягом слов'янського, так і давньоруського часу.

Ключові слова: Пліснеський археологічний комплекс, “Оленин Парк”, оборонні споруди, культове місце, культові споруди, кремаційні поховання.

Пліснеський археологічний комплекс – це сукупність різних видів пам'яток слов'яно-руського та пізньосередньовічного часу, залишки яких збереглися на території і в околиці сучасного хутора Пліснесько, що належить до с. Підгірці Бродівського р-ну Львівської обл. Дослідження того чи іншого виду пам'яток стало головною причиною появи в науковій літературі таких назв як літописний Пліснеськ, городище Пліснесько, слов'яно-руське городище поблизу с. Підгірці; *lato-pissowuj Plesnisk, grodzisko i smentarzysko w Podgorcach* і т.д. і т.п. Вивчаючи той чи інший вид пам'яток, фахівці акцентували увагу на результатах, які найкраще підходили до їхніх версій, гіпотез, теорій тощо. А тому, згаданий археологічний комплекс часто поставав і продовжує поставати в історичних працях як додаток до чогось більш важливого, унікального, або ж йому відводиться роль “периферійної пам'ятки” часів давньоруської держави.

Систематичні пошукові роботи, проведені нами протягом двох останніх десятиліть із застосуванням нових і відомих методів формування джерел, дають обґрунтовані підстави розглядати в Пліснеську рештки кожної, окремо взятої, пам'ятки в комплексі з іншими, враховуючи при цьому їхні просторово-часові рамки.

Територія, де знаходиться Пліснеський археологічний комплекс, в т.ч. й літописне місто Пліснеськ, в окремих місцях була постійно заселена, починаючи з кінця VII ст. Впродовж VII–середини XIII ст. тут функціонували різні види пам'яток: культове місце кінця VII–X ст. (ур. “Оленин Парк”); слов'янське городище полісного типу IX–X ст. (ур. “Побіч”, “Поділ”, “Кецарки”, “Оленин Парк”, “Замчисько”, “Високе городиско”, “Поруби”), городище літописного Пліснеська XI–XIII ст. (ур. “Оленин Парк”, “Замчисько”, “Високе городиско”), курганний могильник XI–початку XII ст. (ур. “Поруби”), Підгорецький (“Пліснеський”) монастир XII–XVIII ст. (ур. “Оленин Парк” та “Високе городиско”)

[13. С. 3–21; 14. С. 130–176]. Залишки літописного міста, курганний могильник і монастир розташовуються в межах укріпленої території слов'янського городища IX–X ст. І лише частина курганних захоронень перекидає лінію захисту X ст. з напільної (північної) сторони (рис. 1).

Культове місце слов'янського часу відкрито експедицією Інституту археології ЛНУ ім. Івана Франка в 2009 р. Воно займає викінчення мисового підвищення з ледь помітною південно-східною експозицією. Поверхневі сліди об'єктів та площа поширення культурного шару має видовжену, наближену до овалу форму, яка добре вписується в конфігурацію ландшафту. По периметру це місце обмежене синхронними та асинхронними земляними насипами. За попередніми підрахунками укріплена ділянка сягає близько 0,3 га (рис. 2).

Оскільки впродовж XIX–XX ст. тут неодноразово проводилися безсистемні дослідження [16. С. 9; 17. С. 5; 18. С. 27–29; 19. С. 97–99], то верхня частина культурного шару в окремих місцях поруйнована аж до лесової підоснови, т. зв. “материка”. Так, на початку 80-х рр. XIX ст. свої пошуки в ур. “Оленин Парк” здійснював польський археолог Т. Земенцький. Він провів шурфування “головної частини міста”, при цьому, як і його попередники та наступники, по завершенню польових досліджень не виконав жодних консерваційних робіт, що з роками суттєво змінило вигляд цієї ділянки пам'ятки. Окрім невеличкого повідомлення у ZWAKу, де побіжно зазначено про місця досліджень [19. С. 97–99], отримані матеріали до наукового обігу так і не були введені, а знахідки осіли в музеях і приватних колекціях. В 1905 та 1907 рр. розкопки в “Олениному Парку” проводив професор Львівського університету К. Гадачек. Детальна інформація про місця розкопок і характер знахідок практично відсутня [16. С. 9; 17. С. 5]. Згодом, у 1946 р. в південній частині пам'ятки шурфування проводив І. Старчук. Як зазначав дослідник, тут він виявив культурний шар з чорних та темно-сірих гумусних суглинків, у якому траплялося каміння, фрагменти керамічного посуду та вугілля [1. С. 84].

Під час проведення рекультивацийних робіт на місці незаконсервованої траншеї І. Старчука, в межах розкопу VI (2007 р.) на різних глибинах нами виявлено чотири асинхронні об'єкти: два оборонного (об. №№ 1, 2) та два культурного (об. №№ 3, 4) призначення [12. С. 26–29; 14. С. 132–133, 144–146].

Впродовж польового сезону 2009 р. рекультивацийні роботи в ур. “Оленин Парк” були відновлені. На місці та поруч з розкопом 2007 р. закладено невеликий розкоп (III), південна частина якого охоплювала залишки невисокого валу, а північна – частину центральної ділянки (див. рис. 2). Його початкова площа становила 20 м² (10×2 м). В процесі дослідження пошукову ділянку розширено до 36 м². Такий крок спричинений відкриттям залишків складних і водночас унікальних об'єктів культурного призначення, котрі виходили за межі розкопу (рис. 3).

Культурний шар в межах центральної ділянки представлений двома горизонтами: верхнім – товщиною 0,35–0,40 м та нижнім – товщиною 0,20–0,25 м. У верхньому горизонті під прошарком лісової підстилки (0,05–0,07 м), повністю домінували чорні гумусні суглинки, в яких траплялися уламки

кружального керамічного посуду та інші знахідки XII–XIII ст., а також поодинокі каміння незначних розмірів (0,05×0,07×0,10 м). Межа між двома горизонтами відносно контрастна. В нижньому горизонті, що представлений сірими слабо гумусними суглинками, практично на рівні підзолів, які їх підстилають, виявлено залишки “кам’яних кладок”, окреме перепалене каміння, вугілля, фрагменти ліпного і ранньокружального посуду та інші рухомі артефакти IX–X ст.

У південній частині розкопу, на місці ледь помітних поверхневих слідів у вигляді земляного насипу (кв. А’–А3; Б2–3), на глибині 0,30–0,35 м від рівня сучасної поверхні виявлено залишки оборонної споруди № 1 (**об’єкт № 1**) (рис. 4). Вона представлена ґрунтовою платформою лінзоподібної в січенні форми, насипаною із шару світло-жовтого (перевідкладеного) лесу з кам’яними вклученнями, двох паралельних канавок від горизонтальних колод, які були розташовані поверх насипу та залишками зруйнованої кам’яної кладки (передньої стіни?). Ширина між кам’яною кладкою та внутрішньою канавкою (ймовірною передньою і задньою стінами) сягала 3,4 м. Швидше за все, споруда була зрубною, типу заборол. Треба зазначити, що кладка і канави проходять паралельно до гребеня насипу валу. Зараз поки що важко судити про решту параметрів та характер конструкції цієї оборонної споруди, оскільки відкритою є лише частина південної та північної стін. У чорному гумусному заповненні згаданого об’єкта віднайдено уламки керамічного матеріалу кінця XII–середини XIII ст., що й дало опосередковані підстави вважати час припинення його функціонування серединою XIII ст. З позиції стратиграфічних спостережень охарактеризована оборонна споруда є найпізнішою, тобто її рештки перекривають залишки всіх інших об’єктів в розкопі III.

В кв. А’3–А3, Б2–3 на глибині 0,8–0,9 м від рівня сучасної поверхні (1,0–1,1 м від абсолютного рівня), тобто нижче об’єкта № 1, віднайдено рештки оборонного валу з наземною прибудовою (**об’єкт № 1а**). Вал представлений лінзоподібним в січенні насипом, сформованим з перевідкладених лесових і опідзолених ґрунтів, а також поодинокого каміння, котре часто зустрічається в основі, але не складає якихось конструкцій. Його збережена висота сягає 0,6 м, а ширина основи – 2,5 м. З північної сторони він органічно поєднується з наземною прибудовою, рештки якої відкрито нами під час рекультивацийних робіт 2007 р. [12. С. 26–29; 14. С. 132–133, 144–146]. Наземна прибудова до валу, як складова частина лінії захисту, представлена незначним заглибленням (глибиною до 0,1 м), що заповнене темно-сірими гумусними суглинками, насиченими вугіллям, глиняною вимазкою та золою. Її долівка добре утрамбована, вкрита вугликами та золою. Збережена ширина споруди становить 2,4 м. В північній частині вона поруйнована залишками об’єкта № 1.

На добре утрамбованій долівці виявлено декілька фрагментів кружальних кухонних горщиків. Їхня текстура тіста складається з суглинкової основи і домішок середньозернистого піску. Швидше за все, випал виробів проводився в спеціальних печах, оскільки фрагменти горщиків мають однотонне, цеглясте та світло-коричневе забарвлення. Тулуби деяких посудин прикрашені рифленим

лінійним і хвилястим орнаментами. У профілюванні верхніх частин горщиків спостерігається плавний перехід від шийки до косо зрізаних і ледь помітних манжетоподібних вінець. За наведеними ознаками посуд, а разом з ним і наземну прибудову до валу, треба віднести до середини–кінця Х ст. [6. С. 36–46; 7. С. 244–261; 8. С. 110–131; 11. С. 68–135].

В кв. В2–4–Г2–4, на глибині 0,6 м від рівня сучасної поверхні, виявлено залишки наземної споруди (**об'єкт № 2**), від якої збереглася кам'яна площадка, викладена з дрібного та середнього вапнякового і пісковикового каміння в нижній частині темно-сірих гумусних суглинків, що знаходяться над сірими підзолами (рис. 3, 5; фото 1). Чимало каміння зазнало дії вогню. Детальні спостереження дозволяють стверджувати, що у цьому випадку, швидше за все, маємо справу з будівельним матеріалом повторного використання, аніж з результатом пожежі. Довжина відкритої частини споруди по осі схід–захід сягала близько 6, а ширина – 2,9–3,0 м. Тут слід зазначити, що її поширення на захід продовжується саме в тому напрямку, де в розкопі VI (2007 р.) на тій же глибині виявлено аналогічні залишки [14. С. 144–145]. На нашу думку, це рештки одного об'єкта. В його південній частині добре простежуються залишки передньої (зовнішньої), а в кв. В3–Г3, ймовірно, і поперечної стіни.

Над кам'яною кладкою, у чорному гумусному заповненні, на глибині 0,3 м від рівня сучасної поверхні (кв. В2), віднайдено керамічний посуд XII–XIII ст. та латунний хрестик прикрашений світло-жовтою емаллю (фото. 2, 1). В той же час зверху охарактеризованої кладки виявлено рухомий матеріал ранішого часу. Передусім, це уламки кухонних кружальних горщиків, бронзовий перстень з тамгоподібним знаком на печатці (фото. 2, 2), скрамасакс (фото. 2, 9), а також фрагменти окремих кальцинованих і обгорілих людських кісток. Текстура керамічного тіста, підправлених на крузі та ранньокружальних горщиків, складається з суглинкової основи й таких домішок як шамот, жорства, зокрема, велико- та середньозернистий пісок, який добре проступає на поверхні стінок. Випал цеглястого та світло-коричневого забарвлення. На окремих фрагментах нанесено рифлений лінійний і хвилястий орнаменти. Профілювання верхніх частин характеризується плавним переходом від шийки до ледь помітних манжетоподібних вінець. Стратиграфічні дані та наведені ознаки керамічних виробів [6. С. 36–46; 7. С. 244–261; 8. С. 110–131; 11. С. 68–135] дають підстави віднести об'єкт № 2 до рубежу IX/X–першої половини X ст.

Залишки наступної наземної споруди (**об'єкт № 2а**) виявлено в кв. А2–3–В2–3 на глибині 0,70–0,75 м від рівня сучасної поверхні (див. рис. 3, 5). Від неї збереглася заповнення, у вигляді темно-коричневого прошарку перевідкладеного лесу, насиченого вугіллям та дрібненькими уламками глиняної вимазки. Важливо зазначити наступне: по-перше, охарактеризована вище кам'яна площадка (об'єкт № 2) частково перекривала його з північної сторони, по-друге, на тлі світло-жовтої лесової (“материкової”) підоснови його абриси досить чітко окреслювалися, по-третє, рухомий матеріал, віднайдений “in situ” є дещо раніший, ніж той, який походить з об'єкта № 2. Крім того, на долівці цієї споруди (кв. А2) виявлено череп коня. Навіть за поширенням слабо вираженого

культурного шару ширина об'єкту № 2а досягала 2,9–3,0 м, а довжина – 4,2 –? м. Цікавим є і те, що ширина, виявленого нами у споруді, перестінка (кв. Б3–В3) становить 0,30–0,35, а товщина – 0,15 м, тобто за цими параметрами він аналогічний до передньої стіни (див. рис. 3). Для датування цього об'єкта можуть слугувати як стратиграфічні спостереження, так і нечисельний керамічний матеріал, віднайдений “in situ”. З позиції стратиграфічних спостережень цей об'єкт функціонував раніше ніж об'єкт № 2. Тому, не випадково, на його долівці переважали фрагменти лише ліпного та підправленого на крузі, кухонного посуду. Рідше траплялися уламки ранньо-кружальних горщиків. Текстура керамічного тіста ліпних і підправлених на крузі кухонних горщиків складається з суглинкової основи, домішок шамоту і жорстви. Випал світло-коричневого забарвлення. В той же час ранньокружальному посуду притаманні домішки велико- та середньозернистого піску, який добре проступає на поверхні стінок. Профілювання верхніх частин характеризується плавним переходом від шийки до ледь помітних, відхилених назовні вінець. Наведені ознаки керамічного посуду [6. С. 36–46; 7. С. 244–261; 8. С. 110–131; 11. С. 68–135] та стратиграфічні дані дають підстави віднести об'єкт № 2а до рубежу VIII/IX–першої половини IX ст.

В південній частині розкопу, під насипом світло-жовтих суглинкових ґрунтів лесового походження і на краю зовнішнього схилу плато (кв. Б'3, А'3, А3, А2–Б2), виявлено добре збережені залишки **об'єкта № 3** (рис. 3, 6). Його верхня межа знаходилася на глибині 0,9 м від абсолютного рівня. Верхня межа північної і південної частини об'єкта знижувалися від центру до основи, описуючи конфігурацію своєрідного земляного насипу сегментоподібної в січенні форми. Максимальна товщина нашарування сягала 0,75 м. В той же час, нижня межа залягала безпосередньо на лесовій підоснові, яка мала південну експозицію. Заповнення об'єкта № 3 представлене перевідкладеними лесовими суглинками, які сильно насичені вугіллям, дрібненькими й середніми кальцинованими та обгорілими людськими кістками. Значне місце в заповненні займало хаотично розкидане вапнякове каміння великих і середніх розмірів, окремі людські кості та скупчення уцілілих і роздавлених камінням черепів. Слід зазначити, що черепи, не кальциновані, кальциновані та обгорілі кості людей, виявлено по всій глибині заповнення об'єкта. Однак, переважна більшість, похованих черепів та кісток, все ж таки знаходилась ближче до долівки.

В північній частині об'єкту (кв. Б3), відкрито неглибоку овальну в плані ямку (діаметром 0,40–0,45 і глибиною 0,2 м), яка була закладена середнім камінням (**яма № 1**). Під ним виявлено уламки ліпного та ранньокружального посуду, а також вістря трилопатевої стріли аварського типу (фото 3, 2).

Для детальнішого аналізу планіграфії та стратиграфії об'єкта № 3, зокрема місцезнаходження його складових, рештки черепів, скупчення кальцинованих, перепалених і окремих (без дії вогню) людських кісток, а також супровідний матеріал подається окремо, у вигляді поховань.

Поховання № 1 знаходиться в кв. А3 на глибині 0,90–1,13 м від рівня тогочасної поверхні. Воно представлене людським черепом, котрий повернутий лобовою частиною до півночі, двома стегновими кістками, покладеними навхрест під ним та каменем середньої величини, що знаходиться поруч (рис. 6, 7; фото 4). Ліва скроня черепа має механічні пошкодження гострим предметом і в цьому місці є дещо обгорілою. Нижня щелепа відсутня. Поблизу поховання виявлено п'ятипальчасту фібулу (глибина 0,95 м, фото 5, 1), кам'яну ливарну формочку (глибина 1,13 м, фото 6, 1) та великий фрагмент верхньої частини ліпного горщика (глибина 1 м, фото. 11, 1).

Фібула, виготовлена з кольорового металу (бронзи?). Зараз вона вкрита зеленою патиною (див. фото 5, 1). Її загальна довжина (голівка, спинка та щиток) складає 8,3 см. Висота та радіус голівки, разом із відгалуженнями – 2,3 см. Довжина кожного з п'яти відгалужень від сферичної основи голівки сягає 1,2, а ширина – 0,3 см. Треба зазначити, що ці сферичні в січенні відгалуження мають округле викінчення, які орнаментовані трьома, симетрично розташованими, пружками. Нижня частина голівки та верхня щитка, поєднані між собою дугоподібною спинкою, довжиною 1,8 см. В перетині вона має форму рівностороннього трикутника (0,4×0,5×0,4 см). Абриси щитка нагадують ромб, який у верхній частині, тобто в місці поєднання зі спинкою, обрізаний, а в нижній – завершується валоподібним викінченням. Його загальна довжина сягає 4,6, а максимальна ширина – 2 см. Поверхня щитка рівна. Ледь помітний рельєф у вигляді незначних відкосів спостерігається лише по периметру. В центрі ромба та в місці поєднання зі спинкою знаходяться невеличкі симетричні відгалуження, які, відповідно, мають параметри 0,3×0,4 та 0,2×0,3 см. Лицева сторона щитка і основи голівки по периметру прикрашені дрібними насічками, що утворюють замкнуту лінію. Крім цього, аналогічні насічки притаманні й орнаменту з двох перехресних ліній, який нанесено у верхній і центральній частині щитка. Нижня ділянка викінчення останнього також прикрашена. Тут простежується візерунок з рифлених ліній, що утворюють рівносторонній трикутник. Утримувач пружини, приймач і шпилька знаходяться на внутрішній стороні фібули. Вони збереглися в робочому стані. Віддаль між утримувачем та приймачем складає 1,8 см.

Одностороння кам'яна ливарна формочка виготовлена з пірофілітового сланцю, найближчі поклади якого знаходяться в районі Овруча та у Карпатах *. Вона має трапецієподібну форму (5,1×8,1×6,3×8,1 см). Її товщина сягає до 2 см. З лицевого боку, ширшої сторони трапеції, знаходиться горловина для заливки металу, яка поєднана тоненьким жолобком із матричним заглибленням. Його основа у вигляді кола (діаметром 4,5 см), яке рівно зрізане у нижній частині, поглиблене в основу до 0,25 см. На зворотній стороні формочки збереглися борозенки від скріплювання? Оскільки ливарна формочка дійшла до нас у

* Після проведення лабораторного аналізу можна буде точно визначити походження сировини для виготовлення цієї та інших кам'яних ливарних формочок.

поганому стані, то розгледіти якісь конкретні деталі матриці поки що, проблематично. Хоча загальні абриси можуть вказувати на відливання у ній масивних підвісок.

Ліпний кухонний горщик характеризується суглинковою масою з домішками шамоту та великозернистої жорстви. Випал нерівномірний, пічний. Вінця ледь відігнуті назовні. Коротка шийка плавно трансформується у ледь виражений тулуб.

За 0,3 м на північ та північний схід від поховання № 1, на глибині 1,05 м від рівня сучасної поверхні виявлено поруйноване **поховання № 2** (рис. 6, 7). Від нього збереглися верхні частини черепа та нижня щелепа із зубами. Окремі частини черепа мають незначне пошкодження вогнем, поряд з якими знаходився вапняковий камінь середньої величини та фрагменти керамічного посуду, підправлені на гончарному крузі (фото 11, 6). Текстура тіста характеризується легкосуглинковою масою з домішками великозернистої жорстви. Випал пічний, нерівномірний.

Рештки **поховання № 3** виявлено за 0,7 м на південний захід від поховання № 1 (див. рис. 7). Тут, обабіч і під каменем середнього розміру знаходилися уламки та фрагменти лобової і потиличної частин черепа, а також декілька окремо розкиданих хребців і ребер, частина з яких була пошкоджена вогнем. В той же час, у радіусі 0,2–0,3 м від нього, віднайдено величезну кількість кальцинованих кісток середніх розмірів (3×4×7 см). Із супровідного матеріалу, що знаходився “in situ” поруч з об’єктом, уваги заслуговують: фрагмент ливарної формочки, сильно пошкодженої вогнем (фото 6, 2), верхня частина та денце ліпних горщиків (фото 11, 2, 5).

Товщина уцілілого фрагмента формочки сягає 2,4, а ширина верхньої частини – 5 см. Вона виготовлена з пірофілітового сланцю. На верхньому торці збереглися дві односторонні горловини. Одна з них викінчується чотирма жолобками, що поєднували її з матричним заглибленням.

Верхня частина ліпного кухонного горщика характеризується легкосуглинковою текстурою керамічного тіста з домішками великозернистої жорстви, товченого вапняку та шамоту. Ці домішки надають поверхні посудини горбкуватого вигляду. Профілювання верхньої частини, особливо шийки та вінець, контрастно виділене – косо зрізані вінця відігнуті назовні, а коротка шийка плавно переходить до тулуба. Випал пічний, проте нередукований. Поряд із цим фрагментом кераміки виявлено близько двох десятків боковин та придонних частин ліпних горщиків.

Поховання № 4 виявлено в кв. А3 на глибині 1,3 м від абсолютного рівня (1,1 м від рівня сучасної поверхні), тобто, практично на долівці об’єкта № 3 (рис. 6, 8). Воно знаходиться поруч із завалом великого вапнякового каміння. Від черепа збереглася тільки верхня частина, яка до того ж сильно пошкоджена вогнем. Поряд з ним віднайдено велику кількість деревного вугілля, кальциновані та обгорілі кістки (хребці, ребра, фаланги пальців ніг), денце ліпного кухонного горщика (фото 11, 4) і фрагмент формочки для лиття (фото 8, 2).

Профільовання придонної частини горщика, особливо в межах переходу до дна, контрастно виділене. Складається враження, що його формування проходило на ручному крузі. В легкосуглинковій текстурі керамічного тіста, поряд із домішками великозернистої жорстви та товченого вапняку, простежується й великозернистий шамот, що надає поверхні посудини горбкуватого вигляду. Випал нередукований, пічний.

Фрагмент ливарної формочки – односторонній. Матеріалом для її виготовлення був пірофілітовий сланець. Робоча поверхня добре шліфована. В нижній частині збереглися дві мініматриці для відливання ажурних підвісок?

В цьому ж квадраті, поряд з похованням № 4, на глибині 0,90–1,15 м від рівня сучасної поверхні, віднайдено ще дві ливарні формочки для виготовлення прикрас (фото 7) і два трилопатеві вістря стріл аварського типу (фото 3, 1, 3). Формочки виготовлені з пірофілітового сланцю. На поверхні однієї з них чітко простежуються сліди вогню (див. фото 7, 2). Вона має прямокутну форму (8,3×4,3 см). Її товщина сягає 3 см. На торці з двох сторін виявлено горловини для заливки металу та матриці. З одного боку дві, окремо розташовані горловини, поєднані тоненькими жолобками із матричним заглибленням, прямокутної в плані підвіски. З другого – одна із таких же горловин і матриця для відливання ажурної підвіски, сполучені між собою ледь помітним жолобком. Друга формочка (див. фото 7, 1) підпрямокутної в плані форми, розмірами 6,6×4,6 см, також є двосторонньою. На одній із них збереглися три горловини та відповідно три матриці для виготовлення підвісок і шпильки, а на іншій (зворотній) – горловина, жолобок і матриця у вигляді кільця.

В кв. А' 3, за 0,55 м на схід від попереднього поховання, на глибині 1,35 м від абсолютного рівня (1,2 м від рівня сучасної поверхні) відкрито рештки поховання № 5 (рис. 6, 8). Уламки розбитого черепа значною мірою були пошкоджені вогнем. Поруч, в хаотичному стані, знаходилися перепалені, кальциновані та окремі (без дії вогню) кості людини (ребра, хребці, ключиці, фаланги пальців рук), а за 0,6 м на північ (кв. А3), під завалом каміння, віднайдено “гітароподібну” (фото 5, 2) та дві хрестоподібні (фото 5, 3, 4) фібули. Ці знахідки супроводжувалися численними фрагментами ліпного та ранньокружального посуду.

Так звана “гітароподібна” фібула виготовлена з кольорового металу (бронзи?). Її лицева сторона представлена суцільною пластиною (товщиною 0,15 см), що має доволі складну форму. Верхня частина голівки (діаметром 1,0–1,2 см) округла, наближена до овалу, а нижня – прямокутна (0,8×1,3 см), із увігнутими боками. Поверхня голівки прикрашена рельєфним орнаментом. По периметру, у верхній частині проходить валоподібний пружок з насічками, а в нижній – абрис форми підкреслені врізаними канавками. Спинка (0,5×0,3×0,15 см) є дещо увігнута до середини. В нижній частині застібки вона переходить у хрестоподібний щиток, максимальний розхил якого складає 1,1 та 0,9 см. На зворотній (внутрішній) стороні збереглося лише вушко від утримувача пружини. Загальна довжина фібули сягає 3,2 см.

Незважаючи на майже повну ідентичність двох хрестоподібних фібул, вважаємо за доцільне подати їхні характеристики окремо. Так, голівка, спинка, ніжка та приймач “першої” застібки (див. фото 5, 3) виготовлено з кольорового металу (бронзи?), а пружина і шпилька – із заліза. Загальна довжина знахідки сягає 3,4 см. Утримувач пружини знаходиться в місці т. зв. голівки. Він закріплений перпендикулярно до дугоподібної спинки (довж. 1,6 і максимальною шириною 0,8 см), яка в січенні нагадує сегмент. У верхній (поблизу голівки) та нижній частинах її лицева сторона прикрашена врізаними лініями, що проходять перпендикулярно до поздовжньої осі. В нижній частині спинка плавно поєднана з ніжкою, викінчення котрої орнаментовано двома врізаними лініями. Приймач, у вигляді жолобка, знаходиться з внутрішньої сторони фібули. Друга застібка (див. фото 5, 4) також виготовлена з кольорового (голівка, спинка, ніжка та приймач з бронзи?) та чорного (пружина і шпилька із заліза) металу. Загальна довжина складає 4,2 см. Утримувач пружини має “Т”-подібну форму. Він знаходиться в місці так званої голівки і закріплений перпендикулярно до дугоподібної спинки (довжина 1,6 і максимальна ширина 0,55 см). У січенні спинка прямокутна. Лицева сторона прикрашена врізаними лініями, що проходять перпендикулярно до поздовжньої осі. В місці з’єднання спинки і ніжки, знаходиться трьохраменний хрестоподібний щиток, максимальним розхилом 0,5 та 0,7 см. Приймач має вигляд жолобка. Він закріплений на ніжці з внутрішньої сторони фібули.

Керамічний посуд, віднайдений поруч із охарактеризованими знахідками, представлений фрагментами ліпних і ранньокружальних горщиків. В легко-суглинковій текстурі керамічного тіста ліпних і підправлених на крузі посудин, поряд із домішками великозернистої жорстви й товченого вапняку, проступає великозернистий шамот, що надає поверхні посудин горбкуватого вигляду. Формування ліпних горщиків ймовірно проходило на слаборотачійному крузі. Випал світло-коричневого забарвлення нередукований, пічний. В той же час, керамічне тісто ранньокружальних горщиків характеризується супісковою текстурою з домішками велико- та середньозернистого піску, який добре проступає на поверхні стінок. Профілюванню верхніх частин притаманний плавний перехід від шийки до ледь помітних, відхилених назовні, вінець.

Поховання № 6 (рис. 6, 9) відкрито в кв. А’3, на глибині 1,5 м від абсолютного рівня (0,9 м від рівня сучасної поверхні). Воно представлене верхньою частиною черепа, скупченням перепалених, кальцинованих та окремих кісток людини (ребра, хребці, ключиця, нижня щелепа). У цьому місці виявлено велику кількість деревного вугілля. Поблизу та над черепом знаходилося масивне вапнякове каміння.

Поховання № 7 (рис. 6, 10; фото 10) відкрито в кв. Б’3 на глибині 0,5 м від абсолютного рівня (0,55 м від рівня сучасної поверхні). Його залишки представлені фрагментами черепа, поруч з яким знаходилися перепалені, кальциновані та окремі (без дії вогню) кістки людини (стегнові кістки, хребці, променева кістка, нижня щелепа). Тут також віднайдено й велику кількість ліпного та ранньокружального керамічного посуду і два мергелеві пряслиця.

Поховання № 8 (рис. 6, 8) виявлено серед вапнякового каміння (кв. А'3), 0,8 м східніше від поховання № 5 на глибині 1,15 м від абсолютного рівня (0,9 м від рівня сучасної поверхні). Воно представлене залишками верхньої частини черепа, перепаленими, кальцинованими та окремими (без дії вогню) кістками людини (стегнові кістки, хребці, фаланги пальців ніг). На віддалі 0,8 м в бік півночі, поряд із стегновими кістками, віднайдено два фрагменти восьмигранних браслетів (фото 2, 5, 6), срібну сережку (фото 2, 4), нашивну бляшку у вигляді собаки (лева ?) (фото 9, 1), уламок підвіски (фото 9, 4), хрестоподібну нашивку (фото 9, 5), елементи поясного набору (фото 9, 3, 6) та псевдопряжку (фото 9, 2) ранньотюркського типу.

Браслети виготовлені з низькопробного срібла (див. фото 2, 5, 6). Діаметр максимального розширення кінців становить 1,0–1,1 см. Ребра (грані) прикрашені імітацією тонко скрученого дроту. На жаль, центральна частина прикраси розплавилася у вогні.

Нашивна бляшка у вигляді собаки (лева?) (див. фото 9, 1) виготовлена із бронзи. Довжина рельєфного профілю сягає 5,4, а висота – 3,5 см. Від задньої частини голови до стопи передньої ноги простежується чітке зображення гриви, у вигляді чотирьох врізаних жолобків. Аналогічним чином проілюстровані кігті передньої і задньої лап.

Хрестоподібна нашивка виготовлена з бронзи (див. фото 9, 5). Максимальний розхил рамен сягає 4,1 см. Лицева сторона рельєфна: по центру, у колі діаметром 1,2 см зображено три маленькі кілечка (діаметром 0,3 см), що розташовані під кутом 120°. Викінчення кожного з чотирьох рамен має вигляд куполу. Їх і велике коло, що розташоване в центрі нашивки, поєднують по чотири пружки, крайні з яких є увігнутими до середини.

Крім того, поряд із охарактеризованими знахідками, віднайдено велику кількість керамічного посуду, представленого уламками та фрагментами ліпних і ранньокружальних горщиків.

Поховання № 9 (рис. 6, 10) виявлено серед завалу вапнякового каміння (кв. А'3) у заповненні об'єкта № 3, на глибині 1,4 м від абсолютного рівня (0,45–0,50 м від рівня сучасної поверхні). Воно представлене фрагментами черепа, перепаленими, кальцинованими та окремими (без дії вогню) кістками людини (хребці, фаланги пальців). Поруч з ним віднайдено уламок боковини кружального (фото 11, 7, 8) та верхні частини підправлених на гончарному крузі, горщиків.

Крім того, між похованнями № 1 і № 8, серед завалу вапнякового каміння (кв. А3) на глибині 1,0–1,1 м від рівня сучасної поверхні, віднайдено фрагменти ливарної формочки (фото 8, 1) і залізне долото (фото 2, 8). Формочка – двостороння, виготовлена з пірофілітового сланцю. На поверхні однієї із сторін простежуються сліди вогню (фото 8, 1). Збережений фрагмент має прямокутну форму (6,0×5,7 см) його товщина сягає 2 см. З двох сторін знаходяться горловини для заливки металу, жолобки та матриці. З одного боку розташована горловина, поєднана широким жолобком із матричним заглибленням, прямокутної в плані, підвіски і нижня частина ще такої ж. З другого – широка

горловина, ледь помітні дев'ять жолобків і матриця для відливання ажурної підвіски.

Залізне долото в перетині має форму квадрата (1,9×1,9 см) довжиною 20,2 см (фото 2, 8). У верхній частині воно викінчується горизонтально зрізаною голівкою, діаметром 2,4 см, а в нижній – двосторонньо загостреним лезом.

Всього у заповненні та на долівці об'єкта № 3, ширина якого сягає близько 5 м, виявлено 1145 одиниць кальцинованих, обгорілих і неушкоджених дією вогню, людських кісток. Їхнє детальне місцезнаходження подано в інвентарному списку наукового звіту [12. С. 202–250].

Отже, стратиграфічні дані та рухомий матеріал, віднайдені в межах об'єкта № 3 дозволяє попередньо констатувати, що він функціонував синхронно з об'єктом № 2а, та об'єктом № 2. На підставі еволюції кухонного керамічного посуду [6. С. 36–46; 7. С. 244–261; 8. С. 110–131; 11. С. 68–135], час його функціонування можна з великою долею вірогідності віднести до середини VIII–початків Х ст. І лише після проведення аналізу деревного вугілля, а для цього відібрано необхідну кількість матеріалу, можна буде встановити час появи та припинення функціонування об'єкта № 3, а разом з тим і уточнити хронологічні шкали, розроблені на основі рухомих індикаторів.

Залишки **об'єкта № 4** (кв. Е3) виявлено за 3,2 м на північ від об'єкта № 2 на глибині 0,30–0,45 м від рівня сучасної поверхні (рис. 11). Вони представлені кам'яною площадкою прямокутної у плані форми, викладеної з дрібного та середнього вапнякового й пісковикового каміння в нижній частині темно-сірих гумусованих суглинків, тобто над сірими підзолами. По суті, нами виявлено південно-східний кут того об'єкта, котрий досліджувався в розкопі I (об'єкт № 2) та розкопі VI (об'єкт № 4), протягом 2007 року [12. С. 26–29]. Досліджена частина кам'яної кладки в цьогорічному розкопі мала розміри 1,5×1,5 м. Тут слід зазначити, що її поширення на північ продовжується саме в тому напрямку, де в розкопі I (кв. А4 2007 р.) під час рекультиваційних робіт в траншеї К. Гадачека, на тій же глибині виявлено аналогічні залишки. На нашу думку, це сліди решток однієї споруди. Зверху охарактеризованої кладки віднайдено уламки кухонних кружальних горщиків, подібних до знахідок з об'єкта № 2 та № 3. Текстура їхнього керамічного тіста також складається з суглинкової основи, домішок таких мінералів як жорства, велико- та середньозернистий пісок, які добре проступають на поверхні стінок. Випал пічний, цеглястого та світло-коричневого забарвлення. На окремих фрагментах нанесено рифлений лінійний та хвилястий орнаменти. Профілювання верхніх частин характеризується плавним переходом від шийки ледь помітних манжетоподібних вінець. Наведені ознаки та стратиграфічні дані дають підстави віднести ці уламки посуду, а разом з ним і припинення функціонування об'єкта до рубежу IX/X або початків Х ст.

До речі, аналогічна кладка каміння виявлена нами на центральній частині городища культового призначення ранньозалізного та слов'яно-руського часу в с. Підгородище Перемишлянського р-ну Львівської обл. у 2005 р. [9. С. 5–15].

Крім того, вона зустрічається й на інших пам'ятках, які свого часу мали подібне призначення [2. С. 74–83; 3]. На цій підставі, з великою долею вірогідності, можна допускати, що ця площадка, як і синхронні до неї, зазначені вище об'єкти в розкопі III мала культове призначення. Подальші дослідження дозволять підтвердити, або ж спростувати висловлене нами припущення.

Таким чином, протягом 2009 р. в розкопі III відкрито залишки двох різночасових об'єктів оборонного (об'єкти №№ 1, 1а) і чотирьох - культового призначення (об'єкти №№ 2, 2а, 3, 4). Отримані нами відомості протягом 2009 р. дозволяють констатувати, що у нижній частині культурного шару, на глибині 0,65–1,30 м від рівня сучасної поверхні, відкрито лише незначну частину залишків: язичницького храму? (об'єкт № 4), наземних будинків-контин (об'єкти №№ 2, 2а) та “жертвовного поясу” – закритого ритуально-поховального комплексу. Час їхнього функціонування припадає на останню чверть I тисячоліття н.е.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Старчук І. Д.* Розкопки на городищі Пліснесько // АП УРСР. – 1949. – Т. 1. – С. 76–85.
2. *Тимощук Б. А.* Об археологических признаках восточнославянских городищ-святилищ // Древние славяне и Киевская Русь. – К., 1989. – С. 74–83.
3. *Русанова И. П., Тимощук Б. А.* Языческие святилища древних славян. – М., 1993.
4. *Филипчук М. А.* Дослідження Пліснеського городища у 1990 р. // Волино-Подільські археологічні студії. – Львів, 1998. – С. 256–278.
5. *Филипчук М. А.* Пліснеський археологічний комплекс (стан і перспективи дослідження) // Волино-Подільські археологічні студії. – Львів, 1998. – С. 279–286.
6. *Филипчук М. А.* Проблема хронології та періодизації слов'янських старожитностей Українського Прикарпаття другої половини I тис. н.е. // Середньовічна Європа: погляд з кінця XX ст. – Чернівці, 2000. – С. 36–46.
7. *Филипчук М. А.* Про появу наземних жител ранньосередньовічної доби в українському Прикарпатті // Археологічні студії. – 2000. – № 1. – С. 244–261.
8. *Филипчук М. А.* Керамічний посуд з поселень Райковецької культури в українському Прикарпатті // Карпатика. – 2005. – Вип. 33. – С. 110–131.
9. *Филипчук М. А.* Звіт про рятівні археологічні розкопки на території городища в с. Підгородище Перемишлянського району Львівської області у 2005 р. // Науковий архів Інституту археології ЛНУ ім. І. Франка.
10. *Филипчук М. А., Білас Н. М., Тимець І. В.* Скарб гальштатсько-латенської доби. – Винники, 2006.
11. *Филипчук М. А.* Райковецька культура в українському Прикарпатті: хронологія і періодизація // Вісник Інституту археології. – Вип. 3. Львів, 2008. – С. 68–135.
12. *Филипчук М.* Звіт про археологічні розкопки на території літописного Пліснеська у 2007 році // Науковий архів Інституту археології ЛНУ ім. І. Франка.
13. *Филипчук М. А.* Структура Пліснеського археологічного комплексу в слов'янський та давньоруський час // Вісник Інституту археології. – 2009. – Вип. 4. – С. 3–21.
14. *Филипчук М. А.* Дослідження Пліснеського археологічного комплексу у 2007 році // Вісник Інституту археології. – 2009. – Вип. 4. – С. 130–176.

15. *Филипчук М.* Звіт про дослідження Плісеського археологічного комплексу у 2009 році // Науковий архів Інституту археології ЛНУ ім. І. Франка.
16. *Gadaczek K.* Sprawozdania Grona Konserwatorów Galicji Wschodiej. – Lwów, 1905 – N 30. – S. 9.
17. *Gadaczek K.* Sprawozdania Grona Konserwatorów Galicji Wschodiej. – Lwów, 1907. – N 32. – S. 5.
18. *Kompaniewicz B.* Wiadomosci o Podhorcach i klacztore bazylianskim // Lwowianin. – 1838. – Т. III. – S. 27–29.
19. *Ziemęski T.* Sprawozdanie z wycieczki archeologicznej w r.1883 dokonanej // ZWAK. – Kraków. – VIII. – 1884. – S. 87–99.

Умовні позначення

	<i>болото</i>		<i>вал</i>
	<i>джерело, струмок</i>		<i>рів</i>
	<i>канал</i>		<i>западина</i>
	<i>яр</i>		<i>територія селищ</i>
	<i>очерет</i>		<i>GPS- координати</i>
	<i>пасовище</i>		<i>траншеї</i>
	<i>куці</i>		<i>рівень сучасної поверхні</i>
	<i>широколисті ліси</i>		<i>дери, лісова підстилка</i>
	<i>хвойні ліси</i>		<i>чорні гумусовані суглинки (орний шар)</i>
	<i>сад</i>		<i>чорні гумусовані суглинки</i>
	<i>польові та лісові дороги</i>		<i>темно-сірі гумусовані суглинки</i>
	<i>шосейні дороги</i>		<i>сірі опідзолені суглинки</i>
	<i>житлові та господарські будівлі</i>		<i>світло-сірі суглинки, опідзоли</i>
	<i>культурні споруди</i>		<i>верхня межа лесу «материк»</i>
	<i>кладовище</i>		<i>вугілля, зола</i>
	<i>лінії електропередач</i>		<i>глиняна вимазка, кераміка</i>

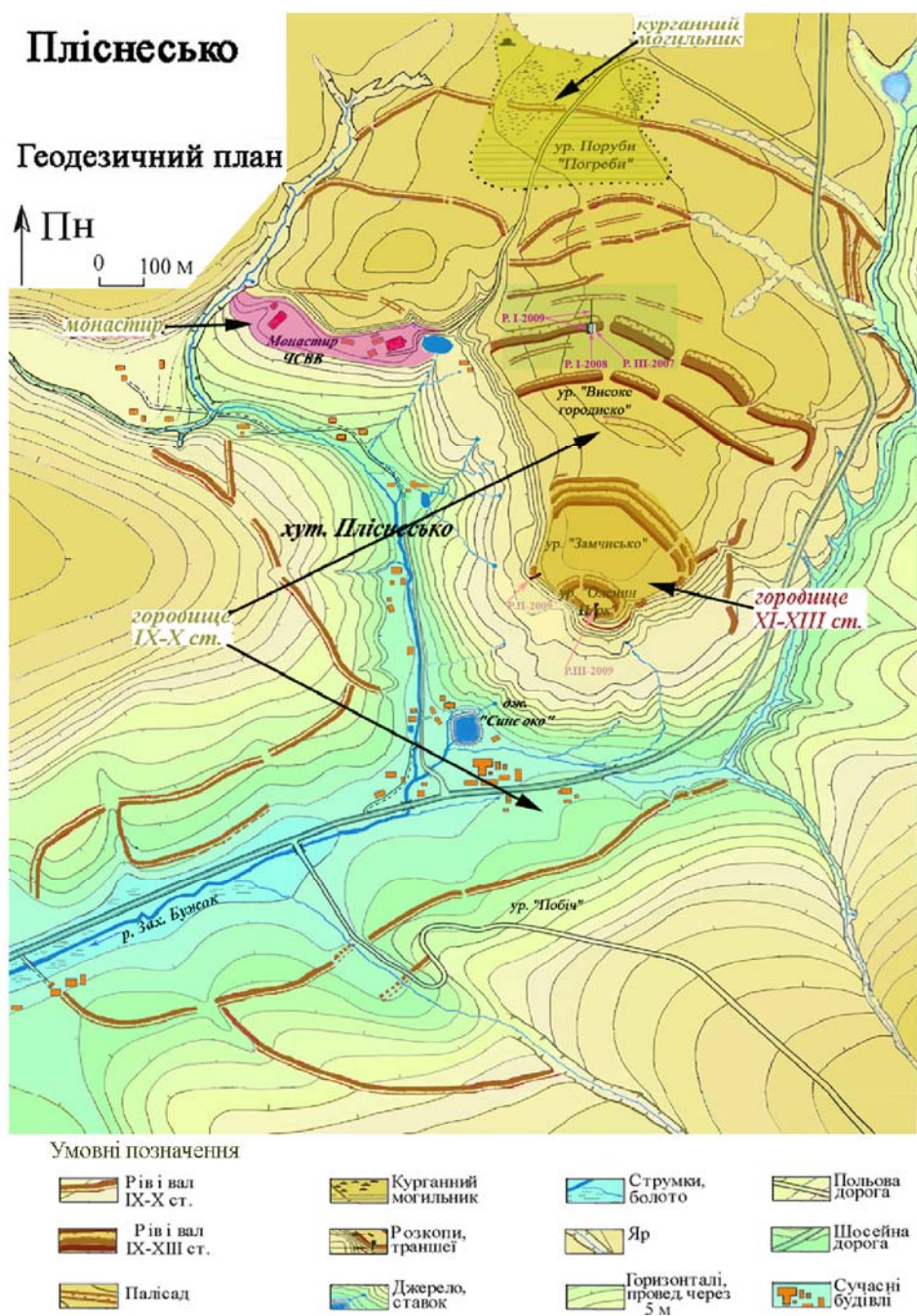

Рис. 1. Топогеодезичний план Пліснеського археологічного комплексу. Місця розкопів, закладених у 2009 р.

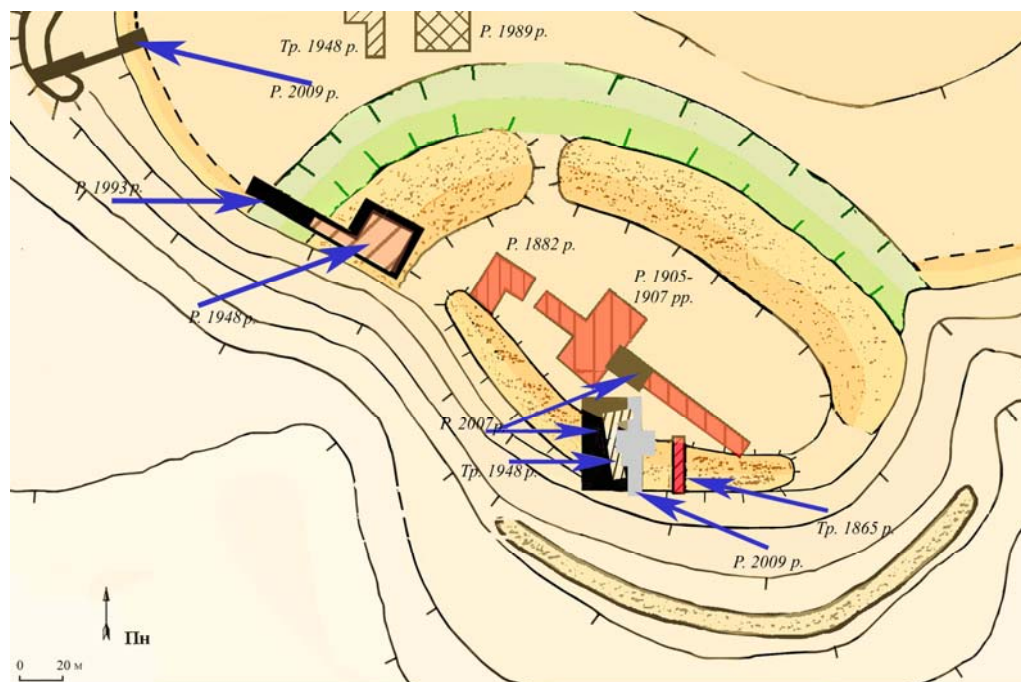

Рис. 2. Місцезнаходження розкопу III в ур. "Оленин Парк".

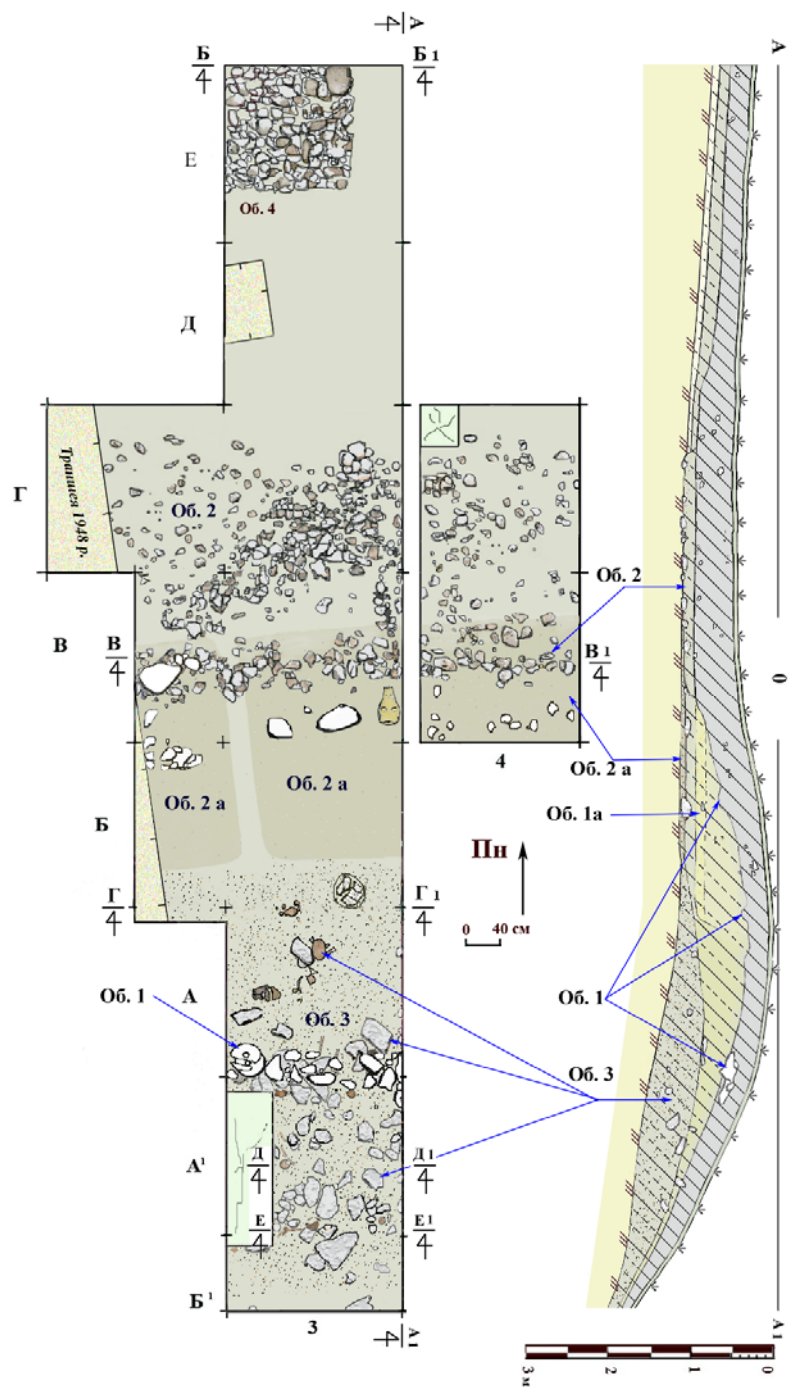

Рис. 3. Розкоп ІІІ. Загальний план і контрольний профіль.

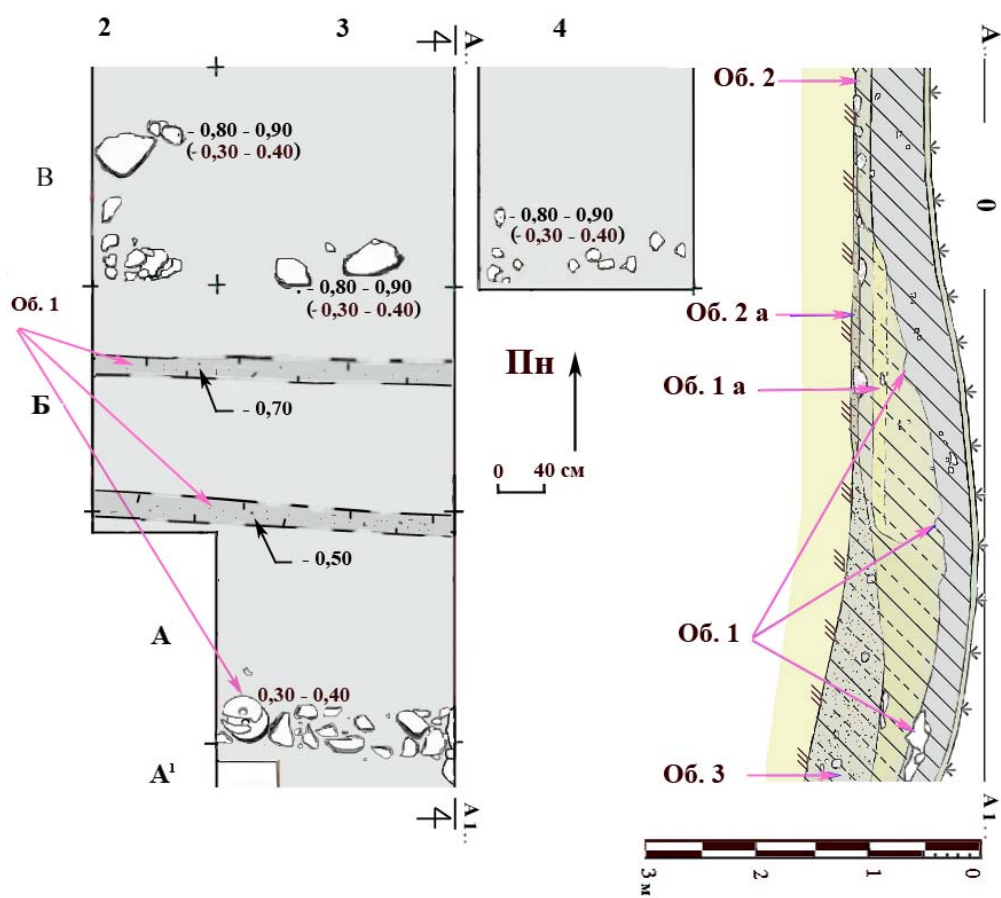

Рис. 4. Розкоп III. План і профіль залишків оборонної споруди XII–XIII ст. (об'єкт. № 1).

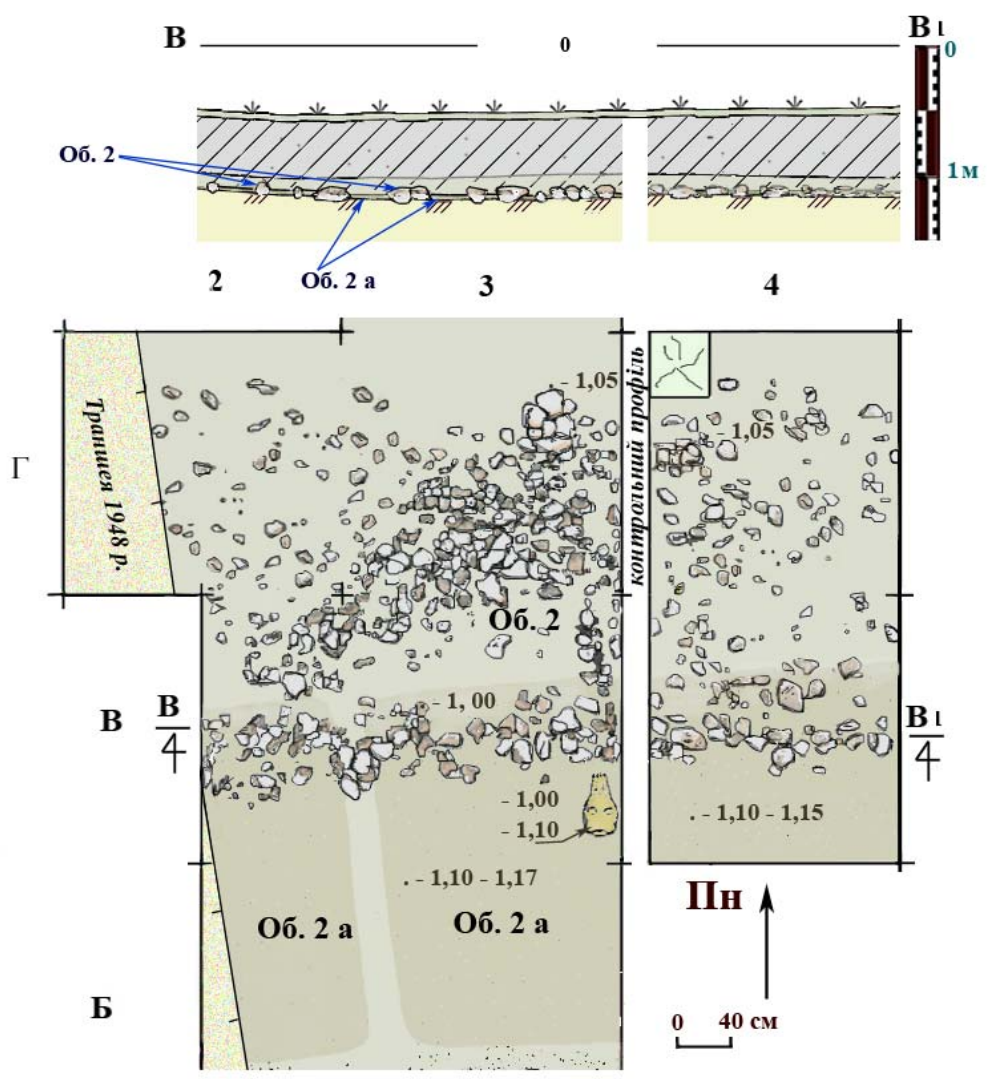

Рис. 5. Розкоп III. План і профіль залишків наземної споруди (об'єкти. №№ 2, 2а).

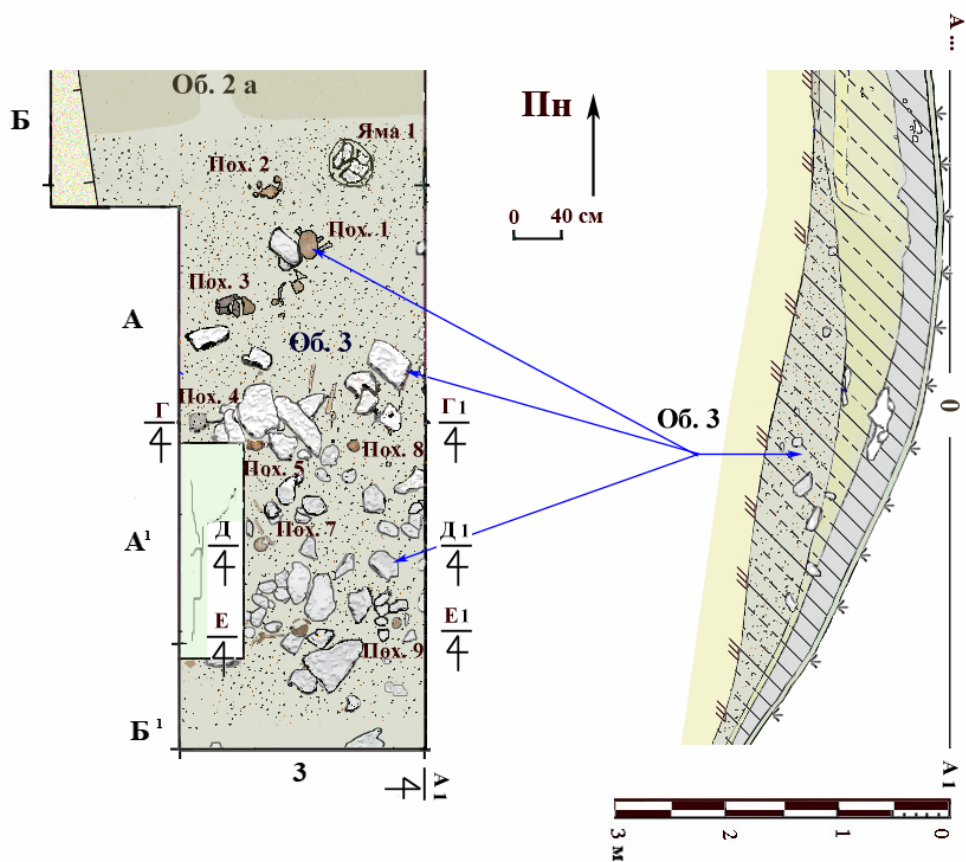

Рис. 6. Розкоп III. План і профіль залишків об'єкта № 3.

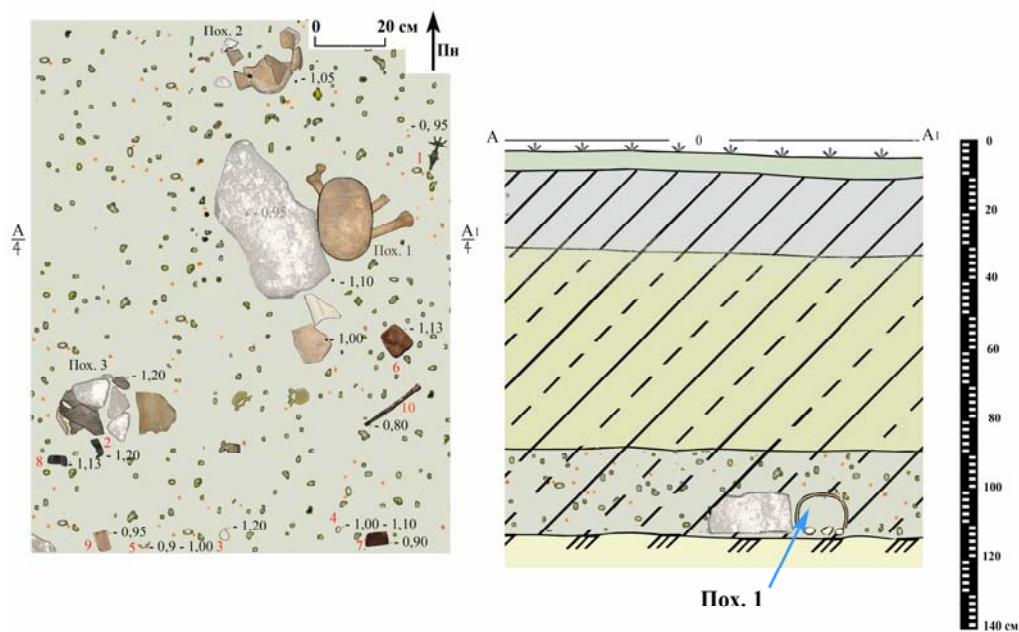

Рис. 7. Розкоп III. План і профіль місцезнаходження залишків поховань №№ 1-3.

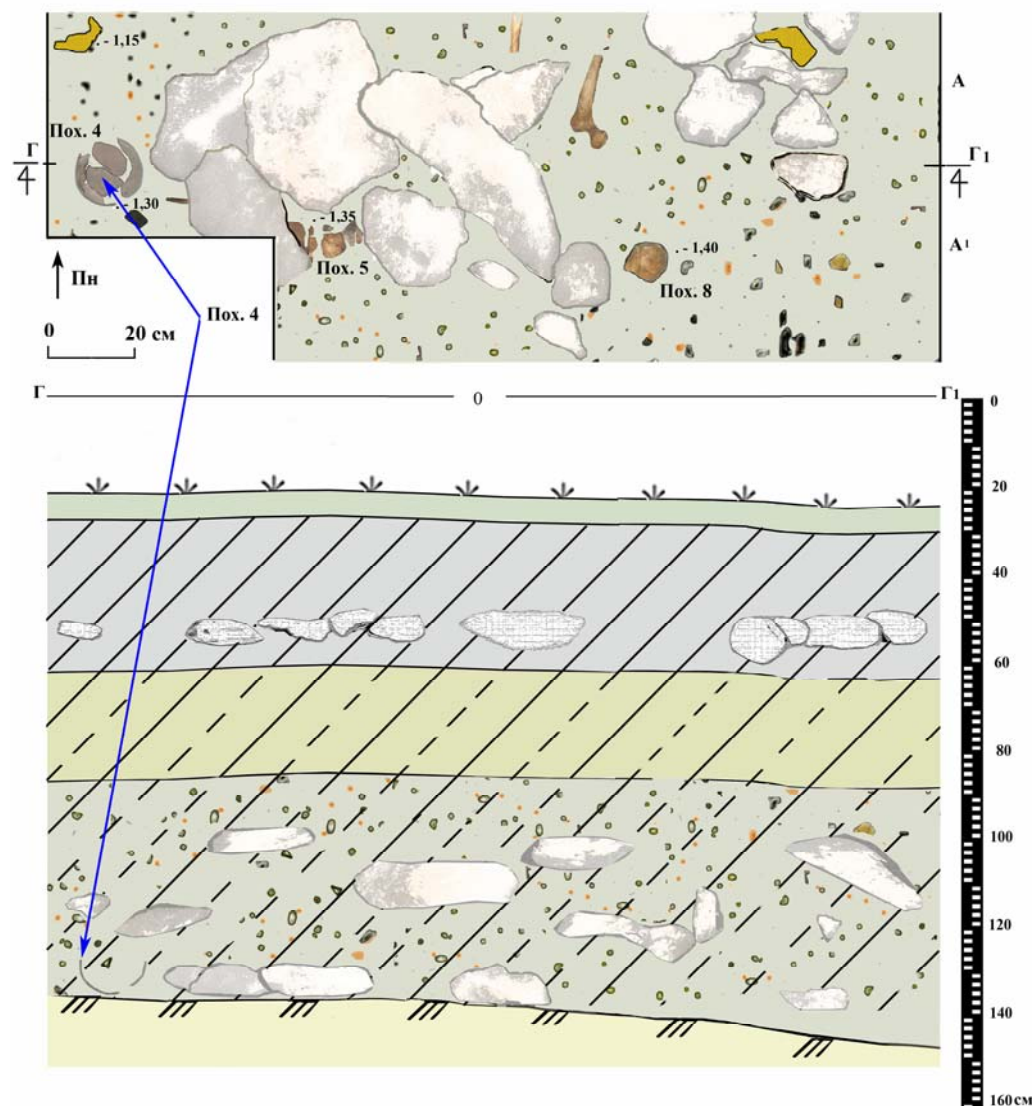

Рис. 8. Розкоп III. План і профіль місцезнаходження залишків поховань №№ 4, 5, 8.

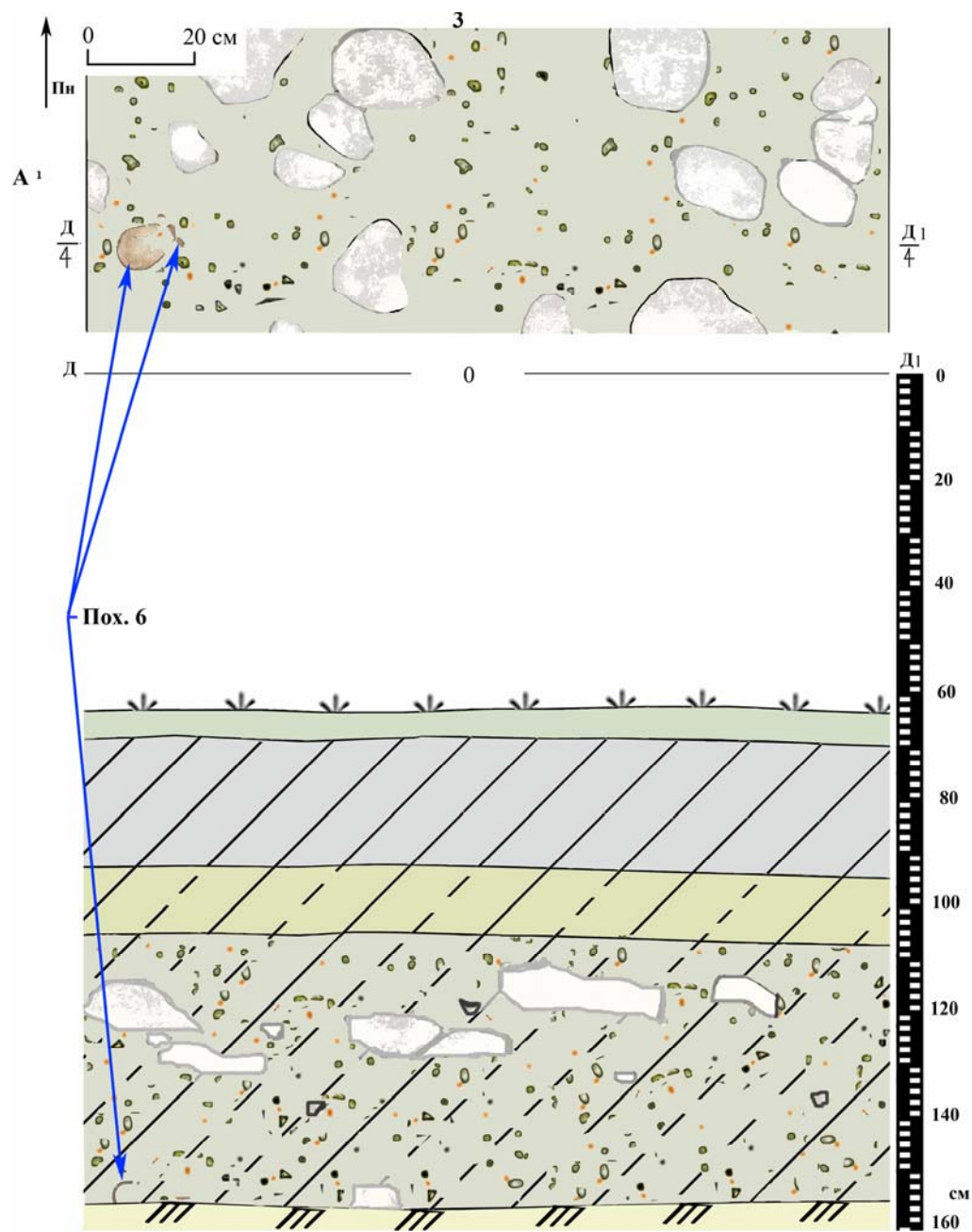

Рис. 9. Розкоп III. План і профіль місцезнаходження залишків поховання № 6.

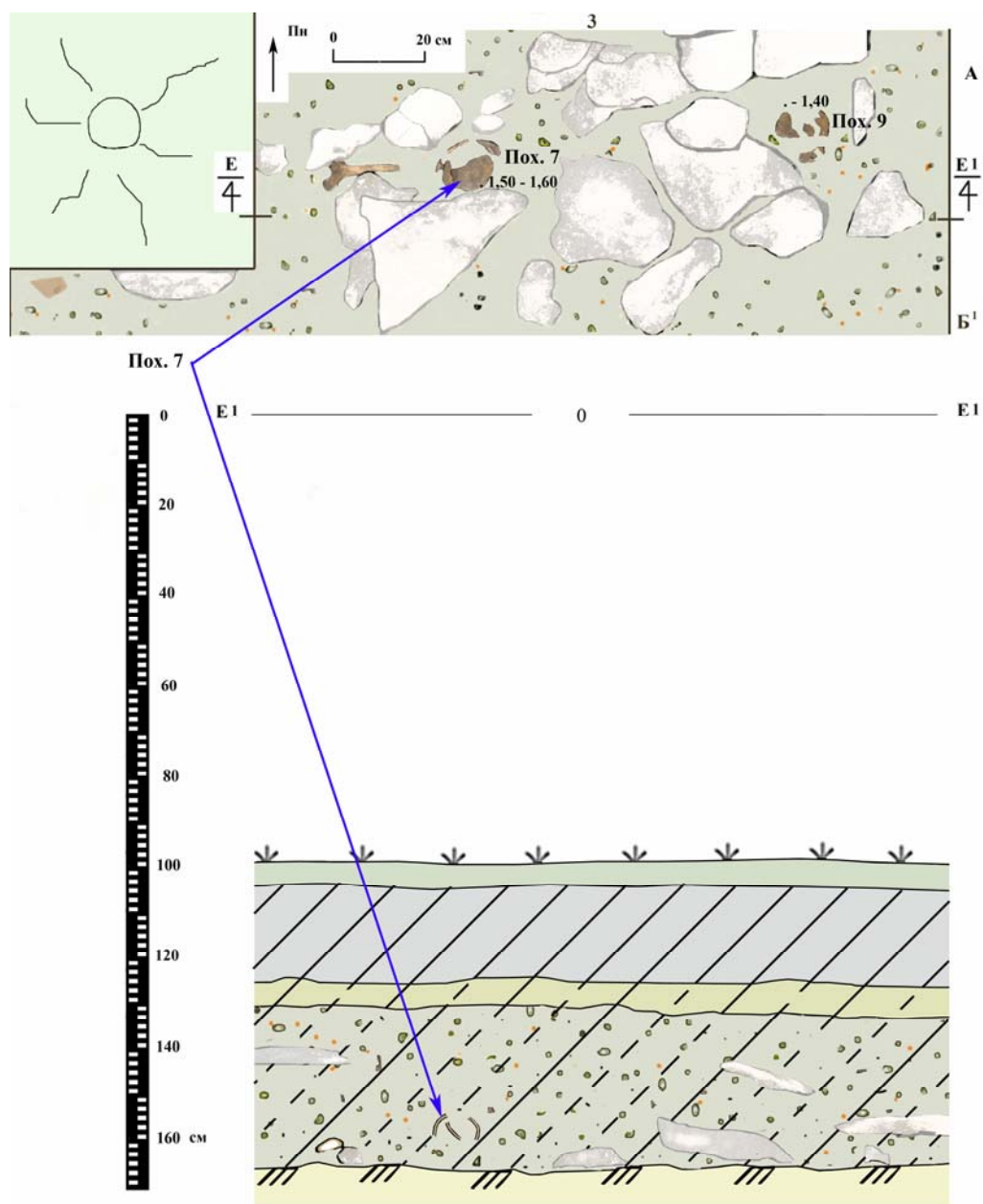

Рис. 10. Розкоп III. План і профіль місцезнаходження залишків поховань №№ 7, 9.

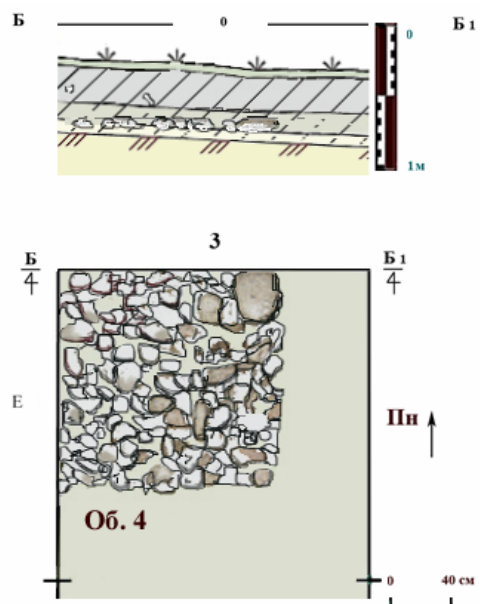

Рис. 11. Розкоп III. План і профіль залишків кам'яного фундаменту об'єкта № 4.

Фото. 1. Розкоп III. План залишків кам'яного фундаменту об'єкта № 2.

Фото. 2. Знахідки з розкопу III: 1 – натільний емальований хрест (кв. В2, глиб. 0,5 м від рівня суч. пов.); 2 – фр. персня (кв. В4, глиб. 0,5 м від рівня суч. пов.); 3 – дротяне кільце (кв. А3, глиб. 1,1 м від рівня суч. пов.); 4 – сережка (кв. А'3, глиб. 1,15 м від рівня суч. пов.); 5 – фр. браслета з розширеними потовщеними кінцями (кв. А3, глиб. 0,9 м від рівня суч. пов.); 6 – фр. браслета з розширеними потовщеними кінцями (кв. А3, глиб. 1,05 м від рівня суч. пов.); 7 – застібка для одягу (кв. А3, глиб. 1,2 м від рівня суч. пов.); 8 – долото (кв. А3, глиб. 0,8 м від рівня суч. пов.); 9 – великий ніж скрамасакс? (кв. В3, глиб. 0,45 м від рівня суч. пов.).

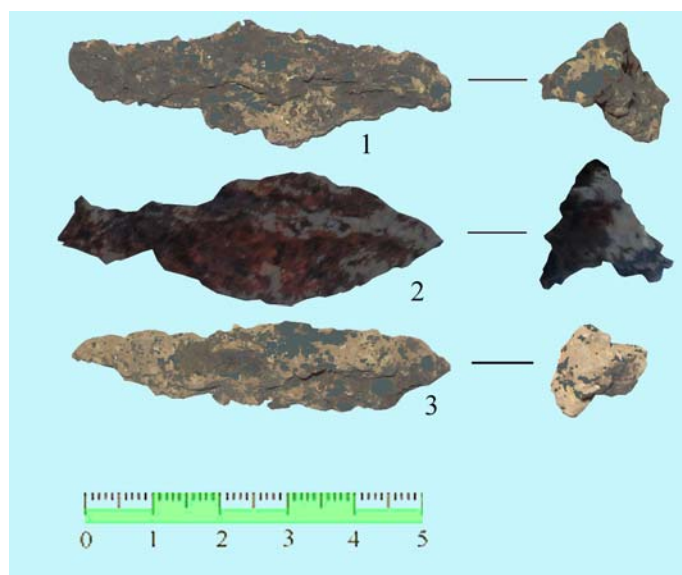

Фото. 3. Знахідки з розкопу III: 1 – вістря стріли аварського типу (кв. А'3, глиб. 1,1 м від рівня суч. пов.); 2 – вістря стріли аварського типу (кв. Б3, глиб. 0,9 м від рівня суч. пов.); 3 – вістря стріли аварського типу (кв. А3, глиб. 1,2 м від рівня суч. пов.).

Фото. 4. Розкоп III. Залишки поховань № 1 та № 2.

Фото 5. Знахідки з розкопу III: 1 – п'ятипальчата фібула (кв. АЗ, глиб. 0,9–1,5 м від рівня суч. пов.); 2 – “гітароподібна” фібула (кв. АЗ, глиб. 1,1 м від рівня суч. пов.); 3 – хрестоподібна фібула (кв. АЗ, глиб. 1,05 м від рівня суч. пов.); 4 – хрестоподібна фібула (кв. АЗ, глиб. 1,08 м від рівня суч. пов.).

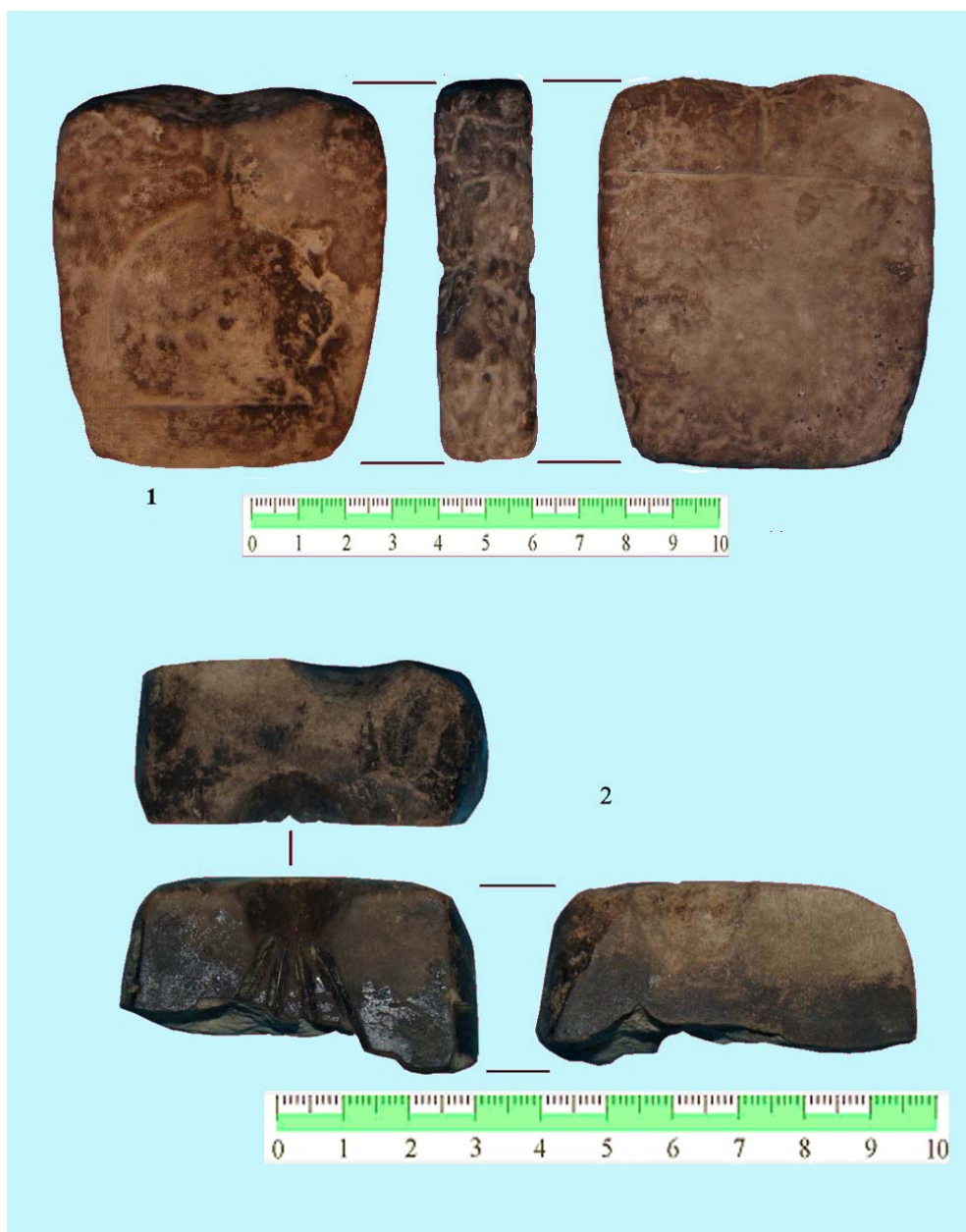

Фото 6. Знахідки з розкопу III: 1 – кам'яна формочка для відливання прикрас (кв. А3, глиб. 1,13 м від рівня суч. пов.); 2 – фрагмент кам'яної формочки для відливання прикрас (кв. А3, глиб. 1,1 м від рівня суч. пов.).

Фото 7. Знахідки з розкопу III: 1 – кам'яна формочка для відливання прикрас (кв. АЗ, глиб. 1,15 м від рівня суч. пов.); 2 – кам'яна формочка для відливання прикрас (кв. АЗ, глиб. 0,9 м від рівня суч. пов.).

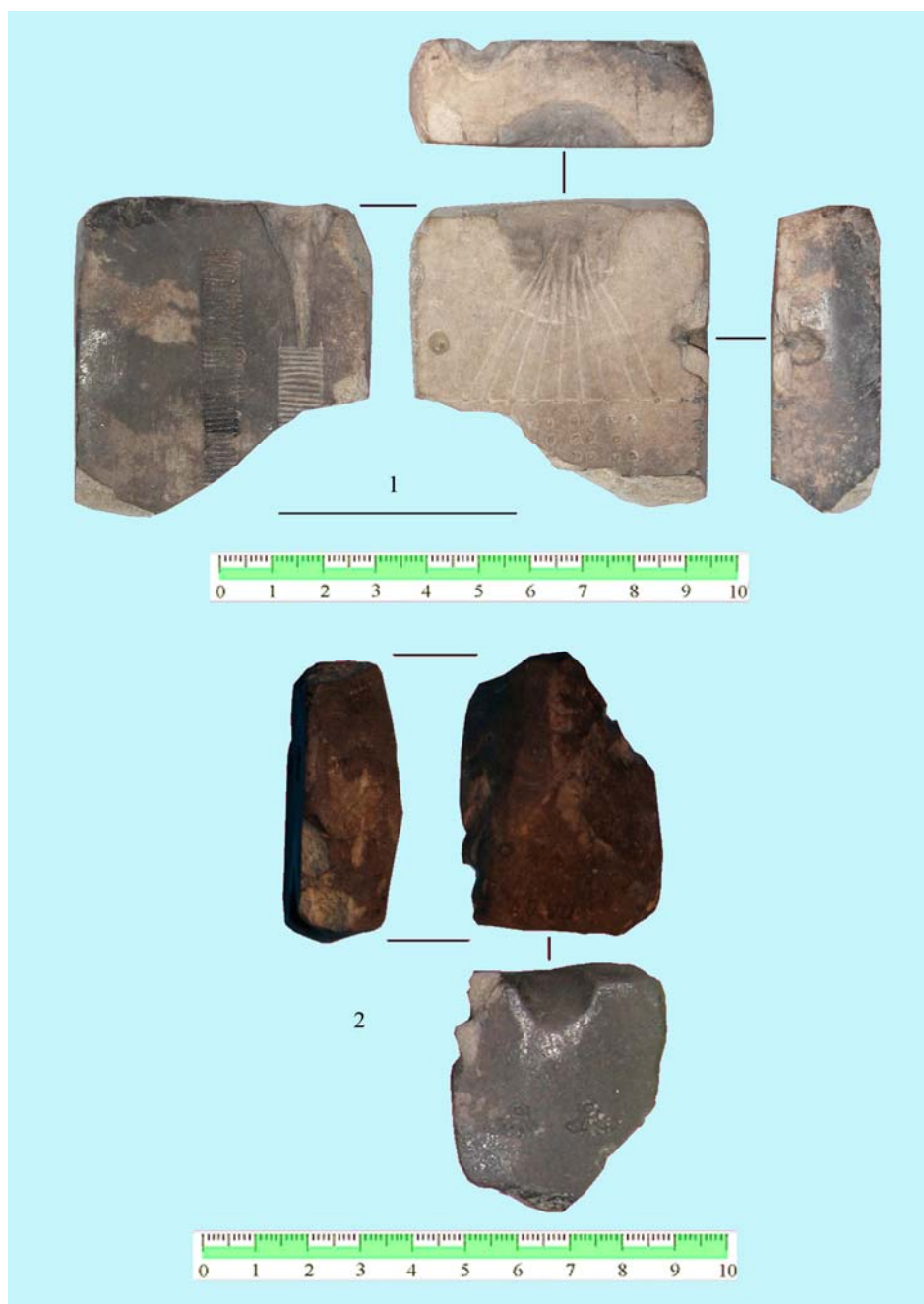

Фото 8. Знахідки з розкопу III: 1 – фр. кам'яної формочки для відливання прикрас (кв. АЗ, глиб. 1,0–1,1 м від рівня суч. пов.); 2 – кам'яна формочка для відливання прикрас (кв. АЗ, глиб. 1,3 м від рівня суч. пов.).

Фото 9. Знахідки з розкопу III: 1 – нашивна бляшка у вигляді собаки, лева? (кв. А3, глиб. 0,85–0,90 м від рівня суч. пов.); 2 – ранньотюркська псевдопряжка (кв. А'3, глиб. 0,9 м від рівня суч. пов.); 3 – фр. поясного набору (кв. А'3, глиб. 1,15 м від рівня суч. пов.); 4 – фр. підвіски (кв. А3, глиб. 0,9 м від рівня суч. пов.); 5 – хрестоподібна нашивка (кв. А3, глиб. 0,95 м від рівня суч. пов.); 6 – фр. поясного набору (кв. А3, глиб. 1,05 м від рівня суч. пов.).

Фото 10. Розкоп III. Поховання № 7.

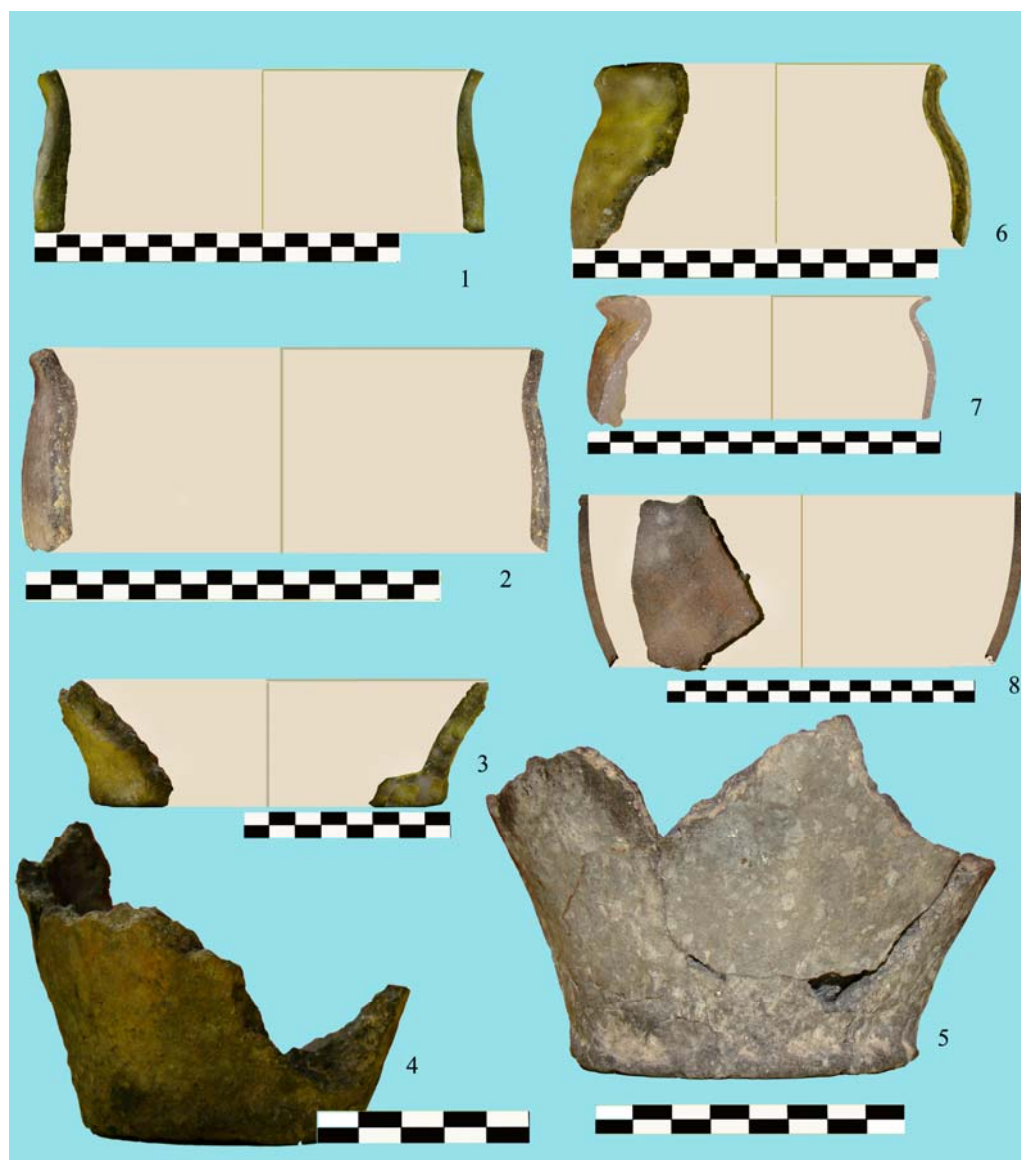

Фото 11. Розкоп III. Керамічні горщики з об'єкта № 3: 1 – фр. верхньої частини ліпного горщика (кв. А3, глиб. 1 м від рівня суч. пов.); 2 – фр. вінець ліпного горщика (кв. А3, глиб. 0,9 м від рівня суч. пов.); 3 – фр. денця та придонної частини ліпного горщика (кв. А3, глиб. 0,9 м від рівня суч. пов.); 4 – денце та придонна частина ліпного горщика (кв. А3, глиб. 1,15 м від рівня суч. пов.); 5 – нижня частина ліпного горщика (кв. А3, глиб. 1,45 м від рівня суч. пов.); 6 – фр. верхньої частини ліпного горщика (кв. А3, глиб. 1,15 м від рівня суч. пов.); 7 – фр. вінець ліпного горщика (кв. А3, глиб. 1,05 м від рівня суч. пов.); 8 – фр. верхньої частини ранньокружальної посудини (кв. А3, глиб. 1 м від рівня суч. пов.).

PREVIOUS RESULTS FROM THE RESEARCHES OF CULT SLAVIC TIME PLACE ON THE TERRITORY OF PLISNESKO ARCHAEOLOGICAL COMPLEX IN 2009 Y.**M. Fylypchuk***Ivan Franko Lviv National University**Unniversitetska St. 1, Lviv, 79000, e-mail: archeofilip@ukr.net*

Publication shows main results of researches of the cult place “Olena’s Park” which is the part of Plisnesko Archaeological Complex. Objects and material than can be maved are given from the position of micro stratigraphical observatiens. Especially attention is given to the location of fortifications and cult buildings remains and also to typical features of monumental structure during Slavic and Old Russ time.

Key words: Plisnesko Archeological Complex, “Olena’s Park”, fortifications, cult place, cult building, cremations.

ПРЕДВАРИТЕЛЬНЫЕ РЕЗУЛЬТАТЫ ИССЛЕДОВАНИЯ КУЛЬТОВОГО МЕСТА СЛАВЯНСКОГО ВРЕМЕНИ НА ТЕРРИТОРИИ ПЛИСНЕСКОГО АРХЕОЛОГИЧЕСКОГО КОМПЛЕКСА В 2009 Г.**М. А. Фылыпчук***Львовский национальный университет имени Ивана Франко**ул. Университетская, 1, г. Львов, 79000, e-mail: archeofilip@ukr.net*

Публикуются основные результаты исследования культового места в ур. “Оленын Парк” – составной Плиснеского археологического комплекса. Объекты и артефакты изложено с позиции микростратиграфических наблюдений. Особое внимание обращено на местонахождение остатков оборонительных и культовых сооружений, а также на характерные черты находок в контексте структуры памятника как на протяжении славянского, так и древнерусского времени.

Ключевые слова: Плиснеский археологический комплекс, “Оленын Парк”, оборонительные сооружения, культовое место, культовые сооружения, кремационные погребения.

Стаття надійшла до редколегії 04. 09. 2009

Прийнята до друку 28. 03. 2010